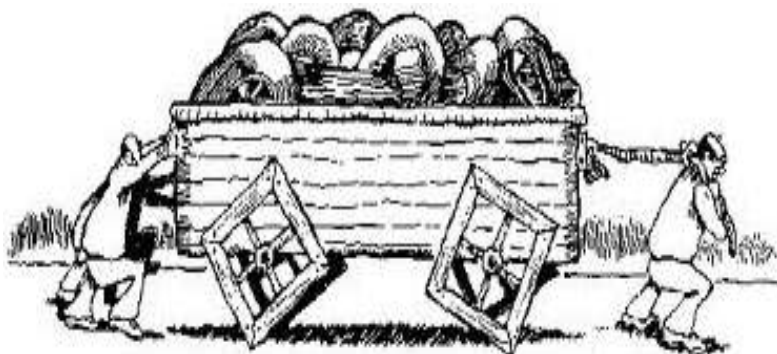

Policy Brief no. 11, Octombrie 2012

Cazul vânzării eşuate a Oltchim readuce în prim plan eterna întrebare a lungii tranziții românești: se mai justifică azi privatizările sau e un moft al FMI-ului, care ne va duce de râpă economia, vânzându-ne pe nimic bijuteriile coroanei, câte au mai rămas? Ca să răspundem, să ne uităm puțin la cum arată companiile de stat din România și dacă ele sunt sau nu bijuterii pe cât ne place să credem, dacă avem realmente numai giganți de talia CEZ și EDF.

Companiile de stat: piatra de moară a economiei românești

- **Cam toate companiile de stat sunt o problemă.**
- **Cum lucrurile nu mai pot merge așa, pentru că ajungem la deficite mari și firmele căpușă distorsionează toată economia, FMI a impus reformarea companiilor de stat: restructurare, faliment sau privatizare.**

Pierderi și arierate

În primul rând, companiile de stat de la noi fac pierderi. Uriase, vreo 5-6 miliarde de lei pe an. Pentru comparație, FMI estimase că, în 2008, înainte de criză, o companie privată avea în medie un profit anual de 3.000 de lei pe angajat, în timp ce una de stat (să le luăm doar pe cele din subordinea guvernului central) pierdea 8.000 de lei. Sigur, veți spune, companiile de stat mai îndeplinesc o mulțime de funcții sociale, dau unele servicii gratis sau la preț mic pentru cetățeni, că de aceea și trebuie să fie de stat, altminteri ar putea fi foarte bine și private. Adevărat, însă pentru acele servicii publice legitime companiile de stat primesc bani de la buget, special alocați pentru asta. De pildă, CFR Călători primește o subvenție pe călător pentru că statul vrea să încurajeze transportul feroviar și dă bani de la buget pentru asta. Suma

Supported by a grant from the Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe

TRUST FOR CIVIL SOCIETY
IN CENTRAL AND EASTERN EUROPE

Octombrie 2012

respectivă intră însă la veniturile companiei ca plată pentru serviciile prestate, nu apare la pierderi acoperite de bugetul statului. Apoi, rezultatele companiilor de stat s-au înrăutățit constant după 2009, chiar și după ce economia privată începuse să dea semne de revenire. În criză, prin 2009, pierderile privaților au ajuns la 1.000 de lei pe angajat, ale companiilor de stat pe la 16.000; apoi economia privată și-a revenit pe plus, companiile de stat au pierdut și mai mult, ajungând la pierdere de 22.000 de lei pe salariat în 2010. Culmea, asta în condițiile în care unele dintre companiile de stat chiar au un potențial uriaș să fie profitabile, de pildă Hidroelectrică sau Romgaz, care nu fac pierderi, dar au cu siguranță profituri mult mai mici decât dacă ar fi private.

O problemă gravă o reprezintă arieratele. Companiile de stat nu-și plătesc datoriile, de pildă Oltchim are acum vreo 700 de milioane de euro datorii, către Electrica, Petrom, AVAS / Ministerul de Finanțe, bănci etc. La fel, CFR nu-și plătește facturile la energia electrică – după ce și-a plătit o parte din datoriile istorice, pe la jumătatea anului mai avea 760 de milioane de lei. RADET nu plătește la ELCEN, 2 miliarde datorii; ELCEN nu plătește la Romgaz și tot așa. Arieratele astea se învârt pe la 5-6% din PIB, enorm, ele, de fapt, sunt acea parte a deficitului statului care „nu se vede” – datoriile ale sectorului public care se rostogolesc în economie și, mai devreme sau mai târziu, la capătul lanțului se găsesc niște privați care riscă falimentul, cum e cazul furnizorilor de energie electrică, de pildă. Rostogolirea datoriilor de la o companie de stat la alta înseamnă, de fapt, că niciuna dintre acestea nu e responsabilă de ineficiență, se poate îndatora oricât, mai ales dacă până acum falimentul lor a fost ceva cu adevărat excepțional, evitat de politicieni.

Vindem ieftin, cumpărăm scump

Cauzele pierderilor sunt diverse: management prost, achiziții supraevaluate și vânzări sub prețul de

piață și, uneori, sub cost. Cazul Hidroelectrică e de manual. Avem vânzările de energie ieftină care, după estimările Băncii Mondiale, însemnau un profit de 200-300 de milioane de euro, la care Hidroelectrică a renunțat de bunăvoie; achiziții de energie scumpă pentru a ține în viață alte centrale ineficiente, tot de stat; cheltuieli de investiții majorate de 3-4 ori; întreținere supraevaluată; reglementări făcute pe genunchi, în așa fel încât profiturile companiei să fie redistribuite către alte instituții de stat, în cazul de față Apele Române; dar și populism păgubos, energie vândută către consumatori reglementați, la prețuri cu 20-30% sub cost, că vin alegerile.

Management prost

În alte situații, managementul companiilor de stat a luat decizii pur și simplu proaste, nerealiste, costisitoare și fără justificare economică. Vezi Oltchim. Compania a cumpărat o parte a rafinării Arpechim, care stă închisă pentru că are nevoie de restul rafinării pentru a funcționa. Rafinăria e însă supradimensionată față de nevoile Oltchim și complet ineficientă pentru alții, de aceea a și închis-o Petrom, bașca Oltchim nu plătește. În loc să punem lacăt pe combinat, statul se gândește de prin 2008 cum să cumpere toată rafinăria, vreun miliard de euro. La fel, faimoasele „reabilitări” de centrale termo ineficiente, cârpele menite să le aducă la standardele de funcționare inițiale de acum 50 de ani, că asta pot oferi consultanții și firmele căpușă.

Ziua trece, leafa merge

Dacă aceste companii merg în pierdere, salariile ar trebui să fie pe măsura lipsei lor de performanță, nu? Dimpotrivă. În doar trei ani, 2006-2009, s-a dublat fondul de salarii, de la 5,7 la 9,1 miliarde de lei; timp în care arieratele companiilor de stat s-au triplat. Salariile au crescut prin complicitatea sindicatelor cu politicienii și managementul, dar și faptul că pozițiile cheie din companiile de stat au fost deseori doar sinecure pentru oamenii loiali partidelor de la guvernare. Până la urmă, ce contează –

dacă o companie de stat își permite să nu-și plătească datoriile, poate folosi pentru fondul de salarii banii de facturi.

Ce facem?

Cam toate companiile de stat sunt companii problemă. Cum lucrurile nu mai pot merge așa, pentru că ajungem la deficite mari și firmele căpușă distorsionează toată economia, FMI a impus reformarea companiilor de stat: restructurare, faliment sau privatizare. Faliment pentru cele care nu mai pot fi salvate, sunt ineficiente și doar consumă resurse publice pentru supraviețuire; restructurare pentru companiile care oferă servicii publice, pentru a le eficientiza și a înlocui managementul clientelar cu profesioniști adevărați; și pri-privatizare pentru companiile care sunt clar comerciale și pentru care problema e doar ineficiența și corupția administrării de stat. Cu falimentul n-a prea ieșit, deși se fac de doi ani eforturi – pur și simplu Termoelectrica sau minele falimentare din Valea Jiului sunt incredibil de greu de ucis, cum altminteri să supraviețuiască atâta căpușărie în minerit (vezi Manțog). Cu profesionalizarea managementului, iarăși greu, s-au făcut primii pași, dar suficient de lent încât să nu se reformeze nimic ireversibil până la finalul acordului, în martie 2013. Avem o lege foarte bună, care însă nu e aplicată și nimeni nu răs-punde de monitorizarea ei (Ordonanța 109/2011); și avem câteva companii, numai dintre cele din acordul cu FMI, la care s-au făcut pași pentru selecția unor consultanți pentru headhunting după manageri și membri de consilii de administrație, și cam atât, deocamdată, deși vreo 6-7 companii ar fi trebuit inițial să aibă „management privat” încă din vara lui 2011. Așadar, au mai rămas privatizările sau măcar introducerea unor privați în acționariatul companiilor de stat.

Majoritar sau minoritar?

FMI a mers pe două variante de „privatizare” – preferabil pachet majoritar de acțiuni, dar dacă nu se

poate, măcar vânzarea unor pachete minoritare, de 10-20%. Pachetul majoritar dă unui investitor dreptul să ia orice decizie managerială și era cu atât mai interesantă acolo unde un investitor vine și cu know how ca s-o facă eficientă. Vezi CupruMin, CFR Marfă sau ELCEN. Există companii mari în lume, miniere, de transport feroviar de marfă, de producție de energie, care să se priceapă la un asemenea business. Acolo unde statul n-a vrut cu niciun chip privatizare majoritară, s-au impus listarea la bursă și vânzarea unui pachet minoritar, măcar ca să forțeze aceste companii să aplice standardele de transparență ale BVB (ca la Transgaz și Transelectrica), și un acționar minoritar puternic, care să blocheze tranzacții dubioase (ca Fondul Proprietatea – Templeton, care dă în judecată statul pentru contractele cu băieții deștepți sau pe membrii consiliilor de administrație care au votat împotriva intereselor companiei, vezi donația Romgaz).

Amânați, amânați, amânați...

Privatizările nu-s ușoare, din două motive. Primul, experiența anilor '90, când s-au vândut firme către „prieteni”, care au rămas în relații speciale cu statul, de pildă ștergeri de datorii (RAFO, Petromidia) și rambursări ilegale de TVA în complicitate cu angajați ai statului (UCM Reșița); sau privatizări prost concepute, ca vânzarea prin cupoane, care nu permitea niciunui acționar să dețină o cotă semnificativă de acțiuni și să influențeze deciziile, sau vânzările către angajați, din care au câștigat șefii de sindicate. Al doilea, discursul populist antiprivatizare de după 2004, când privatizări de succes ca Pe-trom sau BCR au fost băgate în aceeași oală cu cele de dinainte și în general amestecate cu corupția regimului Năstase. Pe de altă parte, privatizările au fost și temute de toate guvernele, tocmai pentru că însemnau descăpușarea companiilor și pierderea unei surse importante de rente și sinecure de către partidele la guvernare, că niciun privat n-ar fi acceptat asemenea pierderi. De aceea, întrebarea corectă se prea poate să fie: oare nu

cumva toate eșecurile privatizărilor și listărilor noi din ultimul acord cu FMI – amânarea listării Hidroelectrica, Nuclearelectrica, Romgaz, eșecul Oltchim și CupruMin și amânarea sine die a privatizărilor CFR Marfă sau ELCEN – au fost, de fapt, cu intenție?

Otilia Nuțu este analist al

Aurel Vlaicu 87, ap. 3

Sector 2, București

office@expertforum.ro

www.expertforum.ro